

Surrealističnemu slikarju

Igo Gruden

Če tvoja je zamisel a priori nora,
zakaj ji treba še življenjskega prostora?

Evropske krize in slovenski narod

A. Javor

II.

Slovenska priprava na odločilne dogodke.

Ko je na Avstro-Ogrskem meščansko-demokratska revolucija v drugo zorela, so slovensko politiko še zmeraj delale tri stranke: vseslovenska ljudska stranka, na Kranjce in Štajerce razdeljena narodno-napredna stranka, jugoslovanska socialno-demokratska stranka. Vsaka je imela po dve frakciji oziroma struji: SLS — Šušteršičevo in Krekovo, ki sta se med seboj borili, narodno-napredna — kolikor toliko pomirjene Tavčarjeve „starine“ in Žerjavove „mladine“, socialistična — oficialno smer Henrika Tume in Antona Kristana ter opozicijske „mlade“ pod idejnim Prepeluhovim vodstvom.

Ker imajo ljudje pač navado, da zgodovinsko resnico šestokrat prilagodijo sodobnim potrebam, se bomo v pričujočem poglavju opirali predvsem na pisano besedo.

Za Krekovo nacionalno in nacionalnopolitično koncepcijo sta pač najznačilnejša razprava „Die Slowenen“, ki jo je obelodanil Krek 1916 v zbirki „Schriften zum Verständnis der Völker“, in njegov članek v „Süddeutsche Monatshefte“ iz leta 1917.

Krekova informativna razprava „Die Slowenen“, ki je izšla v skupni knjižici „Kroaten und Slowenen“, vsebuje naslednja pomembna mesta:

... Odtod stremljenje slovenskih in hrvaških prvoboriteljev ter strank, zediniti vse Jugoslovane v politično celoto v okviru Avstrije (trializem); politični enotnosti mora sčasoma slediti tudi kulturna in jezikovna brez pritiska ter samaobsebi. (Stran 65.)

... Okrog Trsta prebivajo Slovenci vse do morja. Njegovo važnost označuje dejstvo, da je Otrantski preliv na jugu jadranske obale edina žila, ki nam nudi svobodno zvezo z ostalim svetom in nam jamči cenen dovoz vseh mogočih artiklov. Sem na jug bo monarhija vse bolj gravitirala, in naš najhujši sovražnik je oni, ki nam hoče izpodrežati to našo življenjsko žilo. „Morje je svet“, brez morja je danes ne more biti velenje. In ob vratih do morja prebivajo Slovenci ter zvesto stražijo. (Stran 69.)

... Ona (t. j. jugoslovanska jezikovna skupina — A. Javor) tvori danes nepretrgano verigo polagoma drug v drugega prehajajočih dialektov. Ob tem postopnem medsebojnem prelivanju jugoslovanskih dialektov ni danes mogoče nikoli reči z gotovostjo, kje preneha slovenski idiom, in kje se pričinja hrvaški... (Stran 86.)